

การพัฒนาเกษตรกรผู้ผลิตพืชผักปลอดภัยในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

ละอียด ปั่นสุข ลุภักดิ์ กาญจนเกษร เพทาย กาญจนเกษร และอดุลย์รัตน์ แคล้วคลาด¹

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 5

จังหวัดนครปฐมเป็นแหล่งผลิตพืชผักสำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกพืชผักรวม 76,564 ไร่ พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองนครปฐม อำเภอกำแพงแสน และอำเภอดอนตูม มีการผลิตพืชผักที่สำคัญหลากหลายชนิด เช่น คื่นช่าย กวางตุ้ง กะเพรา โหระพา ผักบุ้งจีน มะเขือเทศ พริก และกระชาย เป็นต้น แต่การผลิตพืชผักมักประสบปัญหาการระบาดของแมลงศัตรูพืชที่รุนแรงมากขึ้นตามลำดับ เกษตรกรแก้ไขปัญหาโดยใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งต้องใช้มากขึ้นตามความรุนแรงของศัตรูพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง มีสารตกค้างในผลผลิตเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ผู้ผลิตและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรผู้ปลูกผักตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ตระหนักถึงผลกระทบของการใช้สารเคมีทางการเกษตร จึงมีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตพืชผักที่ปลอดภัยทั้งในระดับ GAP และอินทรีย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 และปัจจุบันได้ตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกิจกรรมธรรมชาติเกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือม มีสมาชิกทั้งสิ้น 48 ราย ผลผลิตของกลุ่มมีตลาดรองรับแน่นอนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แต่กลุ่มเกษตรกรยังประสบปัญหาการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชที่ยังไม่สามารถควบคุมได้ ต้นทุนการผลิตสูง และผลผลิตยังไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครปฐม จึงดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกิจกรรมธรรมชาติเกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือม ให้เป็นกลุ่มต้นแบบการผลิตพืชผักปลอดภัยในระดับ GAP หรืออินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ระหว่างปี 2562 - 2564 โดยใช้เทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร มีวิธีในการดำเนินงานดังนี้

1. ประชุมเพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในการผลิตพืชผักของกลุ่มและหาแนวทางแก้ไข โดยการร่วมมือกับกลุ่มเกษตรกรและสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง

2. การถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร เนื้อหาครอบคลุมด้านเทคโนโลยีการผลิตพืชผัก การใช้ชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน การจัดการดินและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช และการผลิตพืชปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP และอินทรีย์ ผ่านกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการประชุมเสวนาโดยบูรณาการกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองนครปฐม สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม ระหว่างปี พ.ศ. 2562-64 จำนวน 10 ครั้ง

3. เก็บตัวอย่างดินในแปลงของเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และจัดทำแนวทางการจัดการดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชให้กับเกษตรกรแต่ละราย

4. การสนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรได้ทดลองใช้ ได้แก่ ปุ๋ยหมักเติมอากาศ ปุ๋ยชีวภาพฟิซีฟิวร์วัน และแหนแดง และชีวภัณฑ์ ได้แก่ ไล่เดือนฝอยสายพันธุ์ไทยและแมลงหางหนีบ

¹ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครปฐม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 73140

5. การติดตามสำรวจแมลงศัตรูพืชในแปลงผลิตผักร่วมกับเกษตรกร โดยการแนะนำให้เกษตรกรรู้จักชนิดของแมลงศัตรูพืช ลักษณะการทำลายพืช และวิธีการป้องกันกำจัด พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการประชุมเสวนาภายในกลุ่ม

6. การสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรพึ่งพาตนเอง โดยถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตขยายชีวภัณฑ์และปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้เอง ได้แก่ ไล่เดือนฝอยสายพันธุ์ไทย และแมลงหางหนีบเพื่อใช้ควบคุมแมลงศัตรูพืช และการผลิตขยายแห่นแดงเพื่อใช้ปรับปรุงบำรุงดิน ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการให้เกษตรกรฝึกปฏิบัติจริง โดยมีการติดตามให้คำแนะนำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

7. การจัดทำสื่อการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบเอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์ เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตพืชผักชนิดของแมลงศัตรูพืชและการป้องกันกำจัด การใช้ชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน การจัดการดินและใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช และการผลิตพืชปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP และอินทรีย์ ไร่ที่ทำกรกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มและผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ได้สะดวก รวมถึงการตั้งกลุ่มไลน์เพื่อการสื่อสารภายในกลุ่มและเจ้าหน้าที่ของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครปฐม

8. กระตุ้นและให้คำแนะนำกลุ่มเกษตรกรให้เข้าสู่ระบบการผลิตพืชผักที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัยพืชอาหาร (GAP) หรือเกษตรอินทรีย์ ตามความพร้อมของเกษตรกรแต่ละราย

สรุปผลการดำเนินงาน

1. ประเด็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการผลิตพืชผักปลอดภัยโดยเฉพาะพืชผักอินทรีย์ของกลุ่มนอกเหนือจากการระบาดของแมลงศัตรูพืชที่ยังควบคุมไม่ได้แล้ว พื้นที่เพาะปลูกยังมีอินทรีย์วัตถุในดินค่อนข้างต่ำ และมีไนโตรเจนทั้งหมดในดินต่ำมาก โดยเกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาดังกล่าว

2. การได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร โดยเฉพาะเรื่องการผลิตและใช้ชีวภัณฑ์ไล่เดือนฝอยสายพันธุ์ไทยและแมลงหางหนีบในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชผัก และปุ๋ยชีวภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยให้กับพืช รวมถึงเรื่องการผลิตพืชปลอดภัยในระบบ GAP และอินทรีย์ ผ่านช่องทางทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การทดลองปฏิบัติ การได้รับคำแนะนำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการติดตามงาน การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ ทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มกสิกรรมธรรมชาติเกษตรอินทรีย์หนองงูเหลือมสามารถผลิตไล่เดือนฝอยสายพันธุ์ไทย แมลงหางหนีบ และแห่นแดงไว้ใช้เอง และสามารถผลิตพืชได้ผลผลิตและต้นทุนการผลิตเมื่อเทียบกับก่อนการใช้เทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ดังนี้ ผักคะน้าได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ต้นทุนลดลงร้อยละ 7.4 ผักกวางตุ้งได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต้นทุนลดลงร้อยละ 7.4 และผักสลัดได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 33 ต้นทุนลดลงร้อยละ 10.8 ตามลำดับ ปัจจุบันสมาชิกในกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช GAP จำนวน 48 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 และได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 16. 7

จากการดำเนินงานของกลุ่มฯ กลายเป็นต้นแบบให้เกษตรกรและผู้สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ ทำให้เกิดการขยายผลสู่กลุ่มเกษตรกรเครือข่ายในจังหวัดนครปฐมจำนวน 7 กลุ่ม และจังหวัดนนทบุรีจำนวน 1 กลุ่ม